

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Theophili Raynavdi, Ex Soc. Iesv. Erotemata De
Malis Ac Bonis Libris, Deque Ivsta Avt Inivsta, eorumdem
confixione**

Raynaud, Théophile

Lvgdvni, 1653

III. Quae seruanda & declinanda configentibus alienos libros?

urn:nbn:de:hbz:466:1-11141

stant. Hos Galenus *tomo 4. lib. contra Iulianum*, optabat permitti iudicio Collegij alicuius litteratorum, vt eorum arbitrio starent, aut caderent. Sic enim differit Galenus. [Sicut in Ægypto olim artium inuentum vnumquodque à communi eruditorum consensu probatum columnis inscribebatur quibusdam, in sacris locis positis: eodem modo factum, apud nos oportere Collegium proborum simul, doctorumque hominum, qui examinatis recentiorum scriptis, in publicum, quæ bona sint, exponant, mala verò quæcumque fuerint perdant. Nunc, & cum passim omnibus scribere liceat, & vnicuique sententiam ferre, apud vulgus audacissimus quisque maximè commendatur.] Optima propositio. An ex Platone hausta? Is sanè *lib. 7. de Repub.* libros omnes priusquam edantur, & vulgari sinantur, delectorum iudicium, (vtique peritorum,) sententiæ, subiiciendos legem figit. Id verò Platonem ex Hebræis hausisse, Eusebius autor est *lib. 12. de prep. c. 6.*

483.

Quòd tamen nemo sumat sibi honorem, nec fas cuiquam sit, iniussu Re-
ctorum atrogare sibi ius in alienos labores, liquet non posse huiusmodi pote-
statem, corpori vlli, vel cœtui, quantumuis eruditorum, conuenire; nisi da-
tum illi fuerit desuper, hoc est, per publicam potestatem ciuilem. At hæc, vt
adducatur ad huiusmodi Censuram collegium statuendum, agrè sperandum
video; nec fortassis consultum foret id vrgere; quia Censuram salua diuersif-
sima est; & qui liber vni displicet, futurusque inutilis videtur, alteri vna sal-
tem quapiam ex causa, videbitur non inutilis, ac permittendus. Eidem ciuili
potestati, iure optimo subiacent libri mali, quatenus fidem, & sanam doctri-
nam reuelatam non spectant: vt famosi, & obscœni, aut quibus iura merè
temporalia violari contingeret. Tales quippè libros, nemo censuræ, ac iudicio
secularis potestatis per se, ac directè rem spectando, iure subduxerit.

E R O T E M A I I I.

*Quæ seruanda, quæ declinanda, vtrolibet modo
configentibus alienos libros.*

484.

Sive censes, iure prauato, siue pro potestate de alienis lucubrationibus sint
pronunciaturi, non habent solutam, & vsquequaque liberam pronuncian-
di facultatem: sed certis adstrictam legibus, quas nitidè omninò, ac sapienter
proposuit Ludouicus Vives *sub finem libri quinti de tradendis disciplinis*; ex quo
profecit Posseuinus *lib. 1. Bibl. c. 50.* Nos quæ in hac re videbuntur opportuno-
ra, redigemus ad paucos canones.

*Alienarum lucubrationum censes, liberi turbidis motibus sunt.
Nullis auersis affectibus, odij præsertim, ac
superbia, subiacento.*

Nihil procliuius, quàm vt deprauata voluntas intellectum elucifcet. Quare
ante

ante omnia curandum est, ut animi iudicium, (iuxta Tacitum,) citra damnum affectus proferatur. Deplorabat hanc iudicij peruersionem per affectum seducentem, *Naz. orat. 14. n. 8.* his præter cætera [hodie libidinosus, & scortator ibi est, qui hesterno die Ioseph erat; (huc enim vsque contentio progreditur, quasi flamma quædam per stipulam currens, ac finitima comprehensens.) Et Iudas hodie, vel Caiphas, qui heri Elias, aut Ioannes, aut alius quispiam ex his, qui ad Christum se adiunxerunt, & eadem zona accincti sunt, atque eodem, vel fusco, vel atro pallio contecti, quale vita sancta, & grauis, mea quidem lege, ac sententiâ prætendit. Quin etiam pulchrum illum sublimium virorum florem, hoc est, pallorem, aut compositam, & quietam loquendi rationem, aut incessus grauitatem cum mansuetudine coniunctam, heri Philosophiam, hodie inanis gloriæ studium appellamus: atque tandem aduersus malos spiritus, aut morbos potentiam, nunc Iesu, nunc Beelzebub adscribimus, & iniqua rerum harum regula, hoc est, contentione, & iracundia, utimur: & quemadmodum eadem terra, sanis quidem, ac minimè læsis, fixa, & stabilis est, iis autem, qui circumaguntur, & vertigine laborant, mouetur; nimirum aspicientium vitio ad rem aspectam transeunte: aut, si mauis, quemadmodum idem columnarum interual- lum, iis qui longius remoti sunt, minus videtur; aère nempe ob interstitium velut surrepto, ac visu ea quæ crassiora sunt connectente: ad eundem nos quoque modum, ob inimicitiam faciliè decipimur, nec de iisdem rebus eadem amantes, & non amantes iudicamus.] Suffragantur alij Patres.

S. Chryllostomus *hom. 14. in ad Ephes.* [Disceprantes habent inimicitias, non iudicantes veritatem. Et quomodo si sit amicitia, etiam falsa videntur vera, alia est mens, aliud iudicium; non ex æquo audiens, sed cum magna inclinatione, & in alteram partem propensione. Quomodo enim in libra plumbum additum, totum trahit; ita hîc etiam pondus inimicitiarum, cum sit plumbo grauius.]

485.

S. Isidorus Pelus. *lib. 1. epist. 310.* quæ est ad S. Cyrillum Alexandrin. [Præposterus fauor haud acutè cernit; odium autem nihil omninò cernit. Quapropter si ab vtraque læma purus atque immunis esse studes, noli violentas sententias ferre, verùm illata crimina iusto, & integro iudicio committe; quandoquidem Deus etiam, qui omnia scit antequam orientur, pro sua humanitate descendere, atque Sodomorum clamorem perspicere voluit: hinc videlicet nos ad res accuratè perscrutandas, ac peragendas erudiens.]

Ioannes Satisberiensis *lib. 5. Polycrat. c. 12.* [Omnes carnis, & sanguinis, religio iudiciaria propellit affectus, euacuans iram, & odium, metum, & amicitiam; quia, ut ait Iulius Cæsar, haud faciliè animus verum prouidet, vbi ista proficiunt. Hinc est illud prouerbum, autore Cicerone, apud antiquos celeberrimum, exiit personam iudicis, quisquis amicum induit; æquitas enim cui iudex obsequium debet, odij sinistram, aut amoris dexteram nescit. Nam à veritate non licet in iudiciis declinare.]

Omnes planè contentiones, ac turbas, atque adeò omnes hæreses, ac fidei lacerationes, ex vno hoc fonte profuere, tradit grauius S. Hilarius, *initio libri 10. de Trinit.* Eum retuli, & hanc intellectus inflexionem per voluntatem, fusè illustraui *in mor. dist. 2. à num. 201.* & addendus est, qui de eadem inflexione iudicij per affectum egregiè differit S. Cyrillus *hom. 11. Paschali,* & Lactant. *lib. 7.*

486.

c. 1.

c. 1. Obiter, sed concinnè Petrus Cellensis *epist.* 158. notans affectum quocunque suus illum pulsus tulerit, omnia ad se trahere, & suo nihilominus, siue sapore, siue colore intingere. Specialiter tamen in lectione libri, pro affectu lectoris, variè sapere, quod legitur, notauit egregiè Gulielmus Abbas S. Theodoricus *ad fratres de monte Dei*, agens de lectione sacra cum fructu instituenda. Sic enim scribit. [Intentioni seruit lectio. Si verè in lectione Deum quærit, qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat sensus legentis, & in seruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obsequium Christi. Si in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post semetipsum; nihilque tam sanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per grauem intellectum, non applicet vel malitiæ, vel vanitati. In omnibus enim Scripturis, legentis initium debet esse timor Domini, vt in eo primo solidetur intentio legentis; & ex eo ordinetur, & exurgat totius lectionis intellectus, & sensus.]

487. Hoc si de lectione sacra, quæ sit ad reficiendum spiritum, verè dicitur, quanto magis de ea lectione libri, quæ dirigitur ad censuram? Pro affectu namque censoris, siue in bonam, siue in malam partem obtorqueri solet iudicium. Sic amicus de amici opere, & multo magis autor ipse de suomet opere iudex inidoneus est. Optauerat sibi Symmachus, censorem Hysperium; timens verò sibi ab amicitia inter ipsos intercedente, [Amor mei, (inquit *lib. 1. epist. 78.*) stylum tuum coëgit in gratiam. Fit enim sæpè, vt iudicis seueritatem frangat affectio, & amicorum facta, dictaque, ea indulgentia censeamus, quæ plerumque singuli, etiam vitia nostra diligimus.] Habet sanè hic locù, quod S. Paulinus *initio epistola 2. ad Seuerum* scribit. [Te multa dilectio, vsque ad mendacij peccatum trahit.] Et mox. [In charitatem de charitate peccas.] Et quod ad eundem scribit *initio epist. 7. allegato conuictio illo in Apostolum in cor. 26.* multæ literæ te ad insaniam perduxerunt; addit, [vnanimitatis licentia, quæ mihi tecum de vnanimitate fidei est arctior, vsurpabo, verbi, non animi similitudinem, vt dicam: Seuere, mi Seuere, multa te charitas penè delirum facit; & circa me, non ætate, sed sensu paruulum tuum, tanquam auus circa tenerum nepotem, nimia pietate, (quod tamen pace prudentiæ tuæ dixerim,) stultus efficeris.]

488. Ita planè plerisque, in rebus amicorum, charitas, & dilectio deliros facit. Erit qui opponat illud Hieronymi *epist. ad Pammachium*, contra errores Ioannis Hierosol. [Non æquè inimici audiunt & amici. Qui inimicus est, etiam in scirpo nodum quærit: amicus praua quoque, recta iudicat. Scribunt sæculi literæ, amantium cœca esse iudicia, quas ne forsitan sacris voluminibus occupatus omninò neglexeris. Nunquam de amicorum iudicio gloriaris. Illud verum est testimonium, quod ab inimica voce profertur. Alioqui si amicus pro te dixerit, non testis, aut iudex, sed fautor putabitur.] Vide: ut his verbis S. Hieronymus, hostis censuram approbare, amici reprobare; sed non ita est: sensus autem eius est, laudem ab inimico delatam, suspitione vacare; cum è contrario laus delata ab amico, suspecta meritò esse soleat, quia amicitia voluntatem aliorum facilè inflectit.

490. Hanc ipsam ob causam, nemo in sua causa est iudex idoneus, nec de suis libris, aut liberis rectè pronunciat. Iudicant pulcherrimum mater filium, tamen si deformior non fuerit Theristes. [Simias ferunt, (inquit Synesius *epist. 1.*) postquam pepererint, in foetibus suis, tanquam simulachris obtutus defigere, pulchritudinem

dinem demirantes : ad eò natura eius quod pepererit, amans est. Aliorum porrò inuicem vident id quod sunt, simiarum esse partus : quamobrem aliis permit- tenda in sobolem inquisitio est ; fauor enim corrumpendis suffragiis efficacis- simus est. Ob id Lysippus, Apellem ad tabellas admittebat, & Apelles Lysip- pum.] Protogenem cum nominare vellet, Lysippum scripsit incogitans; sed hæ- reo in re proposita. De ea, eiusque erga factum suum exoculatione, Ambrosius similiter statuit *epist. 40.* quæ est ad Sabinam. Notauit id ipsum verbis illis Maximus *centur. 3. de charit. num. 58.* [Quemadmodum parentes corporum, compatiuntur natis ex se liberis ; sic etiam animus naturaliter suis indulget rationibus, & cogitationibus. Et sicut parentibus illis, qui magis dediti fuerint affectibus, liberi sui, quanquam omnium, & per omnia fuerint ridiculosissimi, & turpissimi, omnium tamen videntur optimi, & formosissimi ; sic etiam amanti animo, suæ cogitationes, & rationes, tametsi ex omnibus fuerint pessi- mæ, sapientissimæ tamen esse videntur.

Præiuerat his Patribus Arist. 9. *Ethic. cap. 7.* qui non secus affici Poetas ad libros suos, quàm parentes ad liberos, egregiè monuit. Idem Platoni sedit iu- dicium, qui *epist. 7.* eo chariores autoribus libros, quàm parentibus filios esse docet, quòd hi corporum, illi ingeniorum sint proles. Quod apud Clementem quoque Alexandrinum initio libri primi Strom. legere licet, & apud Cassiodo- rum in *præfatione variarum, post medium.*

491.

Quod prædicti circa suos, aut suorum libros, præ amore, vt par est, facere non possunt, multo ægrius, inimici affectu odij exoculantis præpediti, præstare erga hostium, quos exolos habent, lucubrationes valent. Quare tetrum hunc affectum à censoris pectore exulare, necessarium in primis est. Idque maxime conuenit curare Ecclesiasticos iudices, cuiusmodi ferè sunt, qui de libris pro- nunciant. Nam si seculi iuribus, qui odio flagrant aduersus aliquem, à iudi- cando repelluntur ; multo conuenientius est, idem seruari in Ecclesiastico quocumque iudicio, cuiusmodi est id in quo versamur, siue priuatum sit, siue publicum. Sanctus Damasus *epist. 4. num. 6.* exemplo secularium iudicum ad eliminandum odium vrgebat Ecclesiasticos quoscumque iudices, atque ad eò etiam censes. [Docent enim, (inquit,) ex parte terrena, quæ sunt cælestia. Accusatores verò, & accusationes, quas sæculi leges non adsciscunt, nullatenus sunt in horum admittendæ causis ; quia omne quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia, & hoc à maioribus definitum esse, propter prauorum hominum insidias, non dubitatur ; decet enim Domini Sacerdotes, fratrum causas piè tractare, & venerabiliter intendere ; atque eorum iudicia super sacrificia ordinare, nec proteruè, aut tyrannica dominatione, (vt de quibusdam refertur,) sed charitatiuè pro Deo, & fraterno amore cuncta per- agere, & quod sibi quis fieri secundum Dominicam vocem, non vult, alij inferre non præsumat ; & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.] Quod assumpsit Damasus de sæculi iudicibus, bellè expressit Theodoricus Rex apud Cassiodorum *epistol. 10. lib. quarti*, sic edicens. [Fædum est inter iura publica priuatis odiis licentiam dare. Nec ad arbitrium proprium iudican- dus est inconsultus feruor animorum. Iniquum quippè nimis est, quod delectat irarum. Furentes iusta non sentiunt ; quia dum commoti animò in vindictam sæuiunt, rerum temperantiam non requirunt. Hinc est, quòd

N n legam

legum reperta eſt ſacra reuerentia , vt nihil manu , nihil proprio ageretur impulſu.]

492. Sunt qui malignitatem cenſuræ ex odio expromptæ , alia malignitate cumulant , admilcentes nimirum laudationem aliquam inter inſigendum aculeum ; quod maximè in cenſura priuata locum habet. Notauit hanc Vaſritiem malignantium , Bleſenſis *epiſtol.* 91. verbis illis : [Si opuscula mea in manu æmuli quandoque ſiniſtro deuoluantur euentu , bona , (inquit ,) hæc eſſent , ſi authoritates quas ipſe adaptat , ſederent competentiùs , aut materiæ reſponderent : ſic in ſcriptis veterum plerumque deſcribitur inuidia , & venenofa malitia detractorum. *Felix & nato , Felix & coniuge Peleus , Et cui ſi demas ingulati crimina Phoci , omnia contigerant.* Et illud Iulium Fortunatum , fateor virum fortem ; qualiter tamen iudicium repetundarum euaserit , miror. Publius Antonius elegantiffimè poſtularer , niſi quod præuaricatus eſt in cauſa Lucilij. Ecce quomodo inuidia , mel intoxicat ; & dum aliena virtute torquetur , bonum quod apud ſe non inuenit , malitioſè deprauat. Opinioni enim alienæ diſpendium , ſuæ famæ reputat lucrum , totumque ſibi detrahi credit , quod ad titulos vicinæ bonitatis accedit.] En quid intenderet , & quò ſpectaret laus illa aſtuta. Non eſſe tamen hoc velamen malitiæ idoneum , monſtratum eſt ſuperiùs ex Petro Damiani , agendo de libellis famoſis. Tantumque abeſt , vt ea mellis admilſtio ſit fellis expurgatio , vt potiùs ſit aggeſtio , & cumulatio malignitatis , & odij.

493. Rectè ergo conſtitutum eſt , vbi affectus , & odia , iudices & cenſores occupant , nihil aliud , quàm iniquitatem iudicij expectandam eſſe. Sed Deus retribuet in tempore. Patuit id in iudicio de Sancto Chryſoſtomo , in quo , vt Photius ait *cod.* 59. Theophilus Alexandrinus , & ſocij , in ſanctum virum coniurati. [Et teſtes , & accuſatores , & iudices , & omnia erant.] Euentus docuit , quid ex malignitate in ſanctum virum contigerit. Sed Deus vltor non defuit , vt habet notiſſima hiſtoria de Theophili agonia.

Ex ea porrò neceſſitate vacuitatis affectuum malignorum in cenſoribus , conſequi videretur , minùs aptos ad pronunciandum de alienis libris eſſe , niſi Deum præ oculis intentiffime habeant , quosuis in vnum corpus conſertos , quàm cæteros ea multorum neceſſitudine liberos. Nihil enim procliuius eſt , quàm vt amor , aut odium , quo corpus erga aliud corpus , vel vnum ex eo aliquem flagrat ; à cenſore eidem corpori conſerto , ad librum authoris adamarı , vel exoli transferatur ; itavt quod habet Suidas *v. Bizantium* , de ſeptem Bizantinis turribus , in quarum primam ſi inclames , omnes reſonant , idem de quibusuis ad eundem cæterum pertinentibus valeat. Omnes iisdem odiis flagrant , & iisdem illaqueantur amoribus ; præſertim ſi agi communis cauſa videatur , & cæterus honor periclitari exiſtinetur. Itaque non aliter ſtatuendum eſt in hoc negotio , quàm cum de opinionibus , & placitis agitur. Vt enim monuit Maior *in 2. diſt. 1. quaſt.* 4. Religioſi eiufdem Ordinis , quantumuis multi , non habentur idonei ad conciliandam probabilitatem ſententiæ ; quia ob affectum , & communis honoris curam , fœderantur , nec habentur vt plures.

494. Quia verò Authore Ariſtotele , inuidia eſt odij particula , neceſſarium maximè eſt , eam abeſſe ab eo qui alterius cenſor ſit futurus ; quantumuis
nihil

nihil sit frequentius, ut hoc ex capite scriptores vexationem sustineant; est enim id scriptorum maximè proprium, ut notauit Thomas Waldensis *romo 1. in praludiis, post doctrinam 10.* Sanè doctrinam qua par est conspicuum esse scriptorem, rem esse omnium inuidiosissimam, rectè dixit Nazianz. *orat. 20. num. 29.* An ob excellentiam? Quod enim dixit Eunapius *in Oribasio.* [Ut sine crista, non est alauda; ita nec excellentia sine inuidia.] Vnde omnes semper sancti, & eminentes probitate viri, æmulos habent, & inuidia flagrant aliena; quia eminens quid est sanctimonia, ut Sanctus Hieronymus in S. Paulæ Epitaphio animaduertit. Similiter ergo, quia doctrina scriptoris, ex libro deprehensa, est aliquid excellens, ferit eam inuidia. *Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat artes, infrà se positas,* ut Flaccus *lib. 2. epistol. 1.* admonuit. Hunc inuidiæ stimulum, & aculeos sentiens, idem S. Hieronym. *præfatione in Esdræ.* ad Domnionem, hastam propè abiiciebat, agrèque adducebatur, ut scriberet. Sic enim sensum hac in parte suum aperit, cur tamdiu detrectasset laborare circa Esdræ, & Nehemiam. [Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne, quod scribimus, reprehendendum putant, & interdum contra se conscientia repugnante publicè lacerant, quod occultè legunt: in tantum, ut clamare compellar, & dicere, *Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.* Tertius annus est, quod semper scribitis, atque rescribitis, Esdræ librum, & Hester vobis de Hebræo transferam: quasi non habeatis Græca, & Latina volumina, aut quicquid illud est, quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit: frustra autem, (ut ait quidam,) niti, neque aliud fatigando, nisi odium quærere, extremæ dementiae est. Itaque obsecro vos, mi Domnion, & Rogatiane charissimi, ut priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum: nec fastidiosus cibos ingeratis; vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, & ipsi facere nihil nouerunt.]

Quamquam in fine illius epistolæ ad Domnionem, animum erigit aduersus obiectas ab inuidia moles, sic scribens. [Itaque licet hydra sibilat, victorque Sinon incendia iactet, nunquam meum, (iuuante Christo,) silebit eloquium, etiam præcisa lingua balbutiet, legant qui volunt, qui nolunt, abiiciant, euentilentque apices: litteras calumnientur, magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum detractio, & odio deterrebtor.] Tamen minor animus facilè concidit, & linquitur; quæ non est exigua virulentia censuræ iniquæ, cum scriptores idoneos à labore, & communis boni studio auerrat.

Affectus propositi, ex quibus peruerti censuram admonuimus, ferè sunt superbiæ genimina. Quare censorem, humilitatis studiosum esse necesse est, ut virulentæ illæ propagines exarescant. Carent hoc virtutum omnium gazophylacio, (provt S. Basilius *in constit. cap. 16.* humilitatem nominauit,) benè multi, qui de aliis censendi potestatem, qua carent, sibi arrogant, quod in Grunnio reprehendit S. Hieronymus verbis illis, admonens Rusticum. [Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceres. Accusamus sapè, quod facimus. Contra nosmetipsos disertus, in nostra vitia inuehimur,

muti de eloquentibus iudicantes. Testudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu, & per interualla quædam, vix pauca verba carpebat, vt eum putares singultire, non proloqui; & tamen cum mensa posita, librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisque naribus, ac fronte rugata, duobus digitalis concrepabat, hoc signo ad audiendum discipulos prouocans: tum nugas meras fundere, & aduersum singulos declamare. Creticum diceres esse Longinum, censorumque Romanæ facundiæ notare quem veller, & de Senatu doctorum excludere.] Et *epist.* 75. [Tibi soli licet, τῷ σοφοτέρῳ κρῆνισ, de cunctis, & Græcis, & Latinis tractatoribus ferre sententiam, & quasi censoria virgula alios eiicere de bibliothecis, alios recipere: & cum tibi placuerit, me vel Catholicum, vel hæreticum pronunciare.] Humilis censor, tantum abest, vt huiusmodi supercilio sit efferendus, vt potius quantum per res licet, de omnibus benignè, & cum laude pronunciare gaudeat; nisi cum materiæ vitium, apertè, & quasi iniecta vi, aliud extorquet.

Lentè festinanto. Præcipationem auersantor. Ne volentes quidem, ad configendum veniunto.

497. Vbique quidem festinandum lentè, quod monstro tradens subsidia prudentiæ *lib. 2. de virtut. num. 108.* Hic tamen maximè necessarium est hoc monitum, ob graue discrimen, suam conscientiam, & alienam famam præpropera confixione fauciendi. Grauiissimè in omnibus iudiciis cauendam Dei imitatione præcipationem, confirmat Euaristus Papa *epistol. 2.* Valèrque vbique illud Zozimi *epistol. 3.* qua excutit causam Cælestij in Africa damnati. [Magnum pondus examinis, magna desiderant: vt non sit rebus ipsis quæ geruntur, inferior libra iudicij.] Addit in eandem sententiam, & præcociis, (vt notat,) immaturique iudicij condemnationem, castigatæ verò cunctationis laudem, alia inferius. Et optimè rursus *epistol. 4.* verbis illis. [Doceat nos terrena moderatio, quæ secularibus arbitriis, & causis primùm de ipsis iudicibus eligendis, repudiandisque sit. Et quanta cunctatio, quot interpositæ dilationes? Quoties adhibita comperendinatio; etiam sub fine ipso certaminis ampliari iudicia cum innocenti-reo? confugitur ad mare, & extra marina documenta, vt fides quæ in præsentī plerumque arctioribus strangulatur angustiis, saltem eminens veniat. Hæc omnia, (mentior,) nisi in patrociniū tuendæ innocentie reperta sint. Tolerabilius est enim innocentem quemlibet tardiùs inueniri, quàm citò pro nocente damnari.]

498. Similiter S. Gregor. 19. *mor. cap. 23.* [Notandum video, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipientes esse debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si authoris nostri subtiliùs facta pensamus. Ipse quippè, vt nos à præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait, *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæorum, multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis: descendam, & videbo, virum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.*

an.

an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaque Dominus, & omnia sciens, cur ante probationem, quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præsumamus credere, quàm probare?] Scitè Sarrisberienſis *lib. 5. polycrat. cap. 12.* [Iudicia festinata, pœnitentiam pariunt. Vnde, & Græci cùm vrgentur ad sententiam, antequam de causa liqueat, respondent, Patres suos solem apud Antipodas non vidisse, sed expectasse semper, donec & ipsis oriretur. Dicunt etiam præproperum esse viatorem, qui antequam Lucifer oriatur, crassis adhuc tenebris, lucèque remota, diætam aggredditur.]

Specialiter in iudicio de doctrina aliqua, aut libro, auersandam esse præcipationem, inde liquet, quòd procliuius est in scripta, quàm in facta dictave, infringere genuinum; hæc enim est illa ab omni ævo insita prurigo detrahendi, quam vitare non potest, nisi qui omninò nihil scribit, ut ex postulat S. Hieron. *sub finem epistolæ ad Cresiphontem, & in præfatione ad Chronicon Eusebii abs se versum.* Videndus etiam S. Chrysoſt. *hom. 15. in 1. ad Timoth.* ad illud, *maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Nam solemnis lacerabilitas laborantium in doctrina, de qua ibi Sanctus Chrysoſtomus, scriptoribus maximè propria est. Itaque plumbea hîc & matura admodum progressionem est opus. Iureque id in hac materia specialiter esse Lutetiæ cautum suo tempore, scribit Gerſo *parte 4. in protestatione quadam pro exclusione Schismatis, pag. mihi 270.* Testatur enim quandoque in vnius dicti theologi discussionem, priusquam ad censuram veniretur, impensum tempus solidi anni, quandoque biennij, aliquando verò post longam consultationem, & comperendinationem, nihil fuisse conclusum. Similiter Ioannes Maior, quanta maturitate post Gersonem procederent censores, testatum dedit *in 2. d. 2. quest. 8.* scribens, discussionem fieri solitam. [Comuniùs per 20. vel 24. deputatos, viros exercitatos, & promptos; ita quòd quilibet seriatim, motiva sua hinc inde, & quid sentiendum sit, demùm apponit, & secundus rationes primi, & tertius rationes duorum primorum, & sic ad nouissimum vsque inclusiue examinat; & ab his conclusum, rursus in tota facultate versatur, & discutitur antequam aliquid concludatur.] En restudineam progressionem, & dignam maturitate censoria gravitatem. Est planè huiusmodi lentitudo necessaria, cùm de improbatione, & confixione agitur. Si verò de laudatione, & approbatione sermo esset, admonet Viues *lib. illo 5. de tradendis disciplinis,* non esse exigendam tantam circumſpectionem, ac lentitudinem. Maiore quippe periculo erratur, damnando, & configendo, quàm laudando, & approbando.

Vt autem lenta, & matura sit confixio, caueaturque ea præcipatione, propter quam censuræ, sannis, ac risui patent, veniuntque in contemptum, quod Bannes *1. p. q. 1. artic. 8. dubio ultimo,* annotavit; necessarium est iuxta eundem Viuem, ut censor nequaquam vltro, ac lubens ad configendum veniat, sed inuitus, ac renuens; ita ut si per veritatem, ac bonum publicum liceret, mallet approbatorem, quàm damnatorem agere. Confixio enim per censorem facta, non aliter se habet, quàm immisso scalpelli in putre membrum per medicam manum. Bonus autem Medicus ægri, ad rescissionem putris membri, ita adducitur, ut nisi ægri necessitas id posceret, ea truncatione abstineret, quantum quidem esset ex propensione sua, & voluntate. Ea aliquorum ad improbandum;

dum, & damnandum inclinatio, & propensio, sapit diabolicam malignitate in
Nam damnatio censoris, est quædam veluti accusatio libri apud genus huma-
num. At Diabolus, vt S. Augustinus notauit *q. 49. in Numer. & S. Basil. epist. 75.*
idcirco *Diabolus* dictus est, quod amet accusare, & criminari mortales; non
quod non sit aliqua sancta, & iusta accusatio, vt idem S. Augustinus ibi ex-
pendit, sed quod [Satan amet accusare, inuidentiæ stimulis agitatus; quale
illi in Apocalypsi testimonium perhibetur.] Aduertat ergo quo spiritu agatur,
qui suffigere amat.

Oprimum porrò retinaculum præcipitationis in hoc genere, esse debet illud
Sancti Hieronymi *epist. 61.* quæ est censura Ioannis Hierosolymitani, *initio.*
[Si iuxta Paulum Apostolum, quod sentimus orare non possumus, ac propria
mentis cogitationem sermo non explicat; quanto magis periculosum est, de al-
terius animo iudicare, & singulorum dictorum, atque verborum inuestigare,
atque proferre rationem.]

*Inauditum neminem damnanto. Damnationis cau-
sam ne celanto. Purgationis tempus,
ac facultatem concedunto.*

501.

Damnari aliquem inauditum, summa iniustitia est, si quidem audiri possit,
& noxa non sit adeò explorata & euident, vt necessitatem discussionis excludat,
periculum verò sit in mora. Cur has limitationes adhibeam, non est obscurum.
Si enim libri autor iam obierit, non est quod eius sensus exquiratur, & audiri
debeat priusquam feriat. Si item errores, quibus liber aperte sordet, iam sint
citra ambiguitatem damnati; ita vt autor, ob anteriorem damnationem eorun-
dem errorum habeatur contumax, non est, quod putetur necessaria dampnan-
do monitio, quæ tantum pertinet ad virandum iudicij errorem, ex non satis
perspecta autoris mente, vt satis aperte colligitur ex Gelasio *in Commonitorio ad
Faustum magistrum*; & disertè docet Durandus Leodiensis *epistola ad Henri-
cum Regem Francorum contra Berengarium.* Idque præsertim valebit, si cum non
sit ambiguus libri natus confixione dignus, periculum tamen sit, ne procras-
tinatione creetur damnum, dum autor consulitur. In alia materia S. Leo IX.
in Synodo, Gregorium Vercellensem tamen absentem & inauditum, ob gra-
uissima crimina, de quibus compertus erat, excommunicauit, atque damnauit,
vt scribit Hermannus, & ex eo Baronius *anno 1051. n. 1.*

502.

At his sepositis, summa, (vt dixi) iniustitia est, & omnibus iuribus repugnans,
damnare aliquem inauditum. Quod hæc res magni omnino sit momenti, il-
lustranda esset prolato circa eam sensu, ac consensu gentium omnium, Ethni-
corum, Hebræorum, Christianorum: nisi id iam præstitissem integra lucu-
bratione, cui titulus, *Gemitus columbe de iudiciis seculi*, quæ hîc iterare non
videtur operæ pretium: sed generatim sufficit statuere, damnationem inauditi
extra infrequentissimos euentus, qui per accidens aliquando contrarium vsum
admitti sinunt, passim proseribi à Doctoribus quibuscumque tanquam pugnan-
tem cum lege diuina scripta, & naturali, aut cum iure gentium deriuato ex
principiis iuris naturalis, & in illis fundato. Nicodemus certè *Ioann. 7.* cum
Iudæi

Iudæi inconditè, & tumultuosè in Christum furerent, & eius inauditi damnationem vrgerent, negavit legi Iudæorum consentaneum esse, sic iudicare. Varrij Summi Pontifices, quos eadem lucubratione sigillatim appendo, damnationem inauditi inter iudiciorum, summas & maximè auersandas abusiones recensent. Idem tradunt varia Concilia eodem opere annumerata. Quod verò ad Patres attinet, res est explorata, conclamari passim ab eis in damnationem inauditorum. Videndi præsertim, qui causam Sancti Athanasij aduersus Constantium susceperunt; quos inter, validissimè id prosequitur S. Lucifer Calaritanus. Sed & Theodoretus omninò multis epistolis, multus est in vrgenda iniustitia, quæ damnatione inauditi admittitur. Quod enim se grauatam iudicio Ephesino contra inauditum lato, (vt ipse quidem contendebat,) expostularet; creber ac fortis est in exagitatione illius iniustitiæ; quam etiam D. Chrysostomus epistola 1. ad Innocentium Romanum Pontificem, vltra Sauromatas, & glaciale Oceanum ablegat, contestans neminem vnquam Gentilium, quantumuis Barbarorum, de quopiam inaudito iudicasse. Denique iuris vtriusque periti, citationem rei, & eius auditionem, substantialem esse iudicio agnoscunt; ac proinde, per se loquendo, semper esse præmittendam decernunt pronuntiationi de reo, & impacta ei accusatione. Cùm igitur reorum admonitio sit substantialis & intrinseca iudicio, non est cur à iudicio de libris exulare debeat; nisi si, (vt præmissi,) errores citra omnem ambiguitatem iam damnatos contineant; nec sit dubia, sed explorata mens auctoris; in quo euentu anterior damnatio potest monitionis, & citationis locum tenere. Sicut DD. Canonum tradunt, excommunicationem à iure, non egere monitione præuia, eo quòd legis violatæ mutus clamor, satis superque interpellarit criminolum. In re igitur nostra extra euentum propositum, libri auctor priusquam suffigatur, audiendus est, & in quo eius doctrina displiceat, admonendus.

Neque tamen volo, quæ dixi, obstare impeditiōni malorum quæ ex libri reprobi libera per quoscunque tractatione possent existere, dum causa proscribendi libri agitur. Si enim insit libro quod meritò reprehensionem pateat, vel etiam iustæ nec planè leui suspitioni, consultum planè fuerit, vel etiam necessarium, obstare principiis, & libri, (vt ita dicam,) cursum impedire, donec adhibita sententia definitiua, planè liqueat vel de libri nitore, vel de inquinatōne periculosa. Simile est quòd circa noxiorum personas præstari videmus in omni benè constituto tribunali. Ex quo enim reus, insimulatus est sceleris, priusquam compertus eius habeatur; & letho, alterive graui supplicio adiudicetur, vel labis purus pronuncietur; persona capitur & loco tuto constituitur, idque sine eius iniuria, ne ad iudicij instituendi horrorem diffugiat, & postmodum sceleris ritè conuicta, pœnas commeritas malè declinet: Exoluenda & innocens vitæ declaranda, si causa discussa, talis appareat. Idem igitur de libro dico, proportione seruata, ac proinde quæ adducebam de non damnando opere priusquam audiantur quæ pro se allegare potest auctor, spectant damnationem definitiuam.

Quia verò perinde est non admonere, ac generatim tantum denunciare, esse in libro aliquid, quod displiceat, nihil determinatè designando, propter quod liber improbetur, idcirco necessarium est significare distinctè, & determinatè, quid sit illud, quod reprehensionem pateat. Rem à simili in negotio

503.

504.

non

non admodum abiuncto , subiicio ob oculos , nec est euentus confictus.

Nemo certò non censuit barbaram , & tyrannicæ affinem , illam agendi rationem , iis tantum probandam , apud quos Heretarchia degenerauit in Eretarchiam ; nimirum , ut quos falsò , & per calumniam uellent opprimere , dicerent , certis grauari accusationibus , quæ tamen ipsis reis detegi nequeant , ne criminatores deprehendant. Qua calumniandi , (non enim regendi ,) impotentia , nihil truculentius , vel iniustius fingere liceat. Meritoque eum de ea est auditum , uiri sapientissimi , & grauissimi , ita cohortuerunt , ut cum naturæ lumine pugnantem , belluinam , tyrannicam pronunciauerint. Nihil sanè possit , vel calumniatoribus accidere opportunius , vel impotentis iræ præfecto commodius ad explendam perdendi eum quem exosum habuerit , libidinem , quam si barbara illa agendi ratio teneatur , & generatim tantum significetur , esse graua quædam , quorum quis sit insimularus , & quorum causa vexationem sustineat ; non tamen posse aperiri quæ illa sint , ne qui noxium derulere , deprehendantur à criminoso. Cedo quam optimum , quam irreprehensibilem , & sanctum uoles hominem ; nego posse illum aduersus hanc agendi rationem tegere innocentiam. Quis enim excuset , aut purget , quod nescit ? Quos uerò maledicentiæ suæ limites ponet calumniator , cui securitatem præstat ea indignissima agendi ratio ?

Hæc obiter contra Eretarchiam propositam sunt commemorata , ut appareat , quanto iure hic ipse , modus agendi , in ea quam agimus causa , improbetur ; & quam merito deprecamur , ut autor cuius liber damnandus est , audiat quorsum damnetur. Et ita planè postulat præter iustitiam , charitas , quæ spectare debet fratris ab errore liberationem , & curationem. Quomodo autem admouebitur curatio , si morbus lateat ? Vel quomodo dedocebitur quis errorem quem nescit ? Plus satis liquet , crescere hinc posse licentiam ferendi innoxios , si aliqui inuenirentur censes minus integri : & quantumuis labis pueros statuamus esse censes , haud dubiè obstricti ad seruandum quod poscimus , sicut magis attenti ad pronuntiandum de aliis. Nam quia constabit quas ob causas liber notatus , & autor damnatus sit , uiri docti , & æstu inconditorum affectuum liberi , iudicarent de iudicibus , si quid præter ius falsque admitti ab eis contingeret. Qui igitur exponere renuerent quorsum librum damnarent , impunitatem censerentur capere , ut prærogatiua muneris , iure damnasse uideantur : dum autem quorsum damnent non produunt , à iusta peritorum reprehensione immutes labeant ; quo nihil dici potest incongruentius , remotiusque ab æquitate.

505.

Nec sufficit , ipsos inter se censes , aut iudices , causam damnationis proponere , sed ipsi quoque auctori , cuius liber damnatur , patefacienda est ; sicut in iudicio iusto , non solis iudicibus liquet , quam ob causam criminosus patibulo addicatur , sed ipsi etiam reo exponitur causa damnationis , & mortis irrogandæ. Quinimò ut punitionis illatæ fructus debitus extaret , uideretque populus quid in aliis plesteretur , quid ipse uitare deberet , palàm prostare causam damnationis , etiam inter Ethnicos , receptum usu fuit iam olim , sic enim titulus damnandis adhibebatur , qui causam supplicij exprimeret. Dico in hanc rem omnino multa , citata tractatione de iudiciis sæculi. Videtis etiam Baro-
nium

nium ad martyrol. Rom. 20. Ianuarij, Gretserum lib. 1. de Cruce c. 27. & Malonium ad c. 6. Paleori de sacra sindone, num. 4. qui considerant hoc vltu receptum esse, vt constaret, iudices non suoptè nutu, sed adactos à rei iniquitate, pœnam irrogasse. Eàmque ipsam ob causam Deus in extremo iudicio non celabit damnatos damnationis suæ causam, sed liber scriptus proferetur, in quo totum continetur, vnde mundus iudicetur. Idem ergo, vt notat Cardin. Tuschus *litera D, conclus. 803. num. 2.* & *litera M, conclus. 403. num. 2.* æquum est seruari ab omnibus æquis iudicibus in quacumque demum damnatione; ac proinde etiam in libri suffixione, quæ simul est auctoris damnatio. Alioqui quis fructus manabit ad alios ex libri damnatione? Quomodo discent, quam doctrinam probent, quam improbent iudices? Sanè non ita pridem, cum libri Michaël s Baij, damnati sunt per Pium V. & Gregorium XIII. exhibitæ sunt auctori, propositiones nouem supra septuaginta, quæ improbabantur. Idem quoad libros Lutheri seruauit Leo X. in *Extrauag. Exurge Domine*, excerpens 40. & vnum articulos, ex Lutheri libris. Item Conc. Constantiense *sess. 8.* recensens articulos, 45. ex libris Wiclefi, & triginta ex libris Hussi, & idem fecere alij plerique Pontifices.

Non potest in contrarium obtendi illud *Seuicæ epist. 94.* [Non probo, quòd Platonis legibus adiecta principia sunt; legem enim breuem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur; velut emissa diuinitus vox sit, iubeat, non disputet. Nihil videtur mihi frigidius, nihil ineptius, quàm lex cum prologo. Mone, dic quaudiu me velis fecisse. Non disco, sed pareo.] Et hac in parte dissentire à Possidonio, profiretur Seneca, quòd Possidonius leges non tantum imperare velle, sed & docere.

506.

Hoc nego posse contra ea obtendi, quæ de prodenda damnationis causa præmissimus: quasi quia legis non est disputare, & causas cur feratur assignare, possit quoque damnationis causa prætermitti; est enim longè dispar ratio, legis, & damnationis. Lex voluntatem Principis edicit, & quid iuris deinceps sit futurum proponit; qua in parte plerumque est pro ratione voluntas. Et vt ratio non deesset, sæpè par est eam premi, tum quòd ira poscat publicum bonum, tum quòd plerique eam non satis peruaderent, aut idoneam agnoscerent. At sententia damnans, infert pœnam præter propositionem, & voluntatem iudicis, ob patratum à reo crimen; ac proinde necessarium est, vt extortæ pœnæ causam contineat, eàmque ipsimet reo patefaciat.

Haudquaquam porrò satis esse debet æquis censoribus, causam damnandi operis patefecisse, sed tempus, ac facultatem ad purgationem, (si fortè suppetat,) autoti negare non debent. Perinde enim esset, indicta causa, & inauditum damnari, at non data purgandi sui facultate, notare. Sanè S. Damasus *epist. 4.* quæ est ad Stephanum Mauritanæ Archiepiscopum, & Africana Concilia, tradens legitimam rationem instituti Ecclesiastici iudicij, inducias congruentes ad purgandum, vel defendendum, reo esse concedendas, decernit; & probat ex secularibus iudiciis, in quibus ex legum præscripto, ea forma seruatur. Grauis S. Ambrosij sententia, huc bellè cadit *epistola 19. in fine.* [Difficile quidem imbuti animi infidelitatis venenis, abolere possunt impietatis suæ glutinum; si tamen in iis virus infaustum inoleuerit. Nec facillè iis credendum putet. Nerui enim sunt, & quidam artus sapientiæ, non temerè credere, maximè

507.

O o

in

in causa fidei, quæ raro perfecta est in hominibus. Tamen si quis est, qui licet suspectæ sit infirmitatis, & nutantis affectus, purgare habitam de se opinionem velit, permittit, ut satisfecisse se putet: indulge aliquantulum. Cuius enim excluditur satisfactio, auertitur animus: nam etiam medendi periti, cum vident notas ægitudines, ut ipsi appellant, medicinam quidem non adhibent, sed tamen medicinæ tempus expectant, nec deserunt inualidum, sed leuioribus verbis, aut quibus possunt palpat delinimentis; ne aut intermissa ægritudo desperatione animi grauescat, aut crudior medicinam respuat, eo quod ad maturitatem peruenire nequeat, si indigestè insolens rerum huiusmodi, medicas habeat manus; siquidem, & pomum cum immaturum exagitur, citò deperit.]

§08. Optimè item huc faciunt illa Alphonsi Tostati in *prefatione prima paris defensorij*, cum aduersarij defensionis facultatem ei præcludi curarent. [Ecce, (inquit,) quanta iniquitas, en quanta diuini ac humani iuris confusio; en ipsius naturæ iura violata, ut constituto iusticiæ Tribunali, ipsi teo defensionum copia denegetur, quam tamen sæpè clamoris, & opportunis, atque importunis vocibus, teste, (ut ita dicam,) tota Ecclesia, expoposcerat. In quo etsi iniustissimè, astutè tamen ipsa iniquitas procedebat. Præteritorum namque sibi conscia, ipsa æmulorum prauitas sperabat, indubiè omnes suas tendiculas destruendas: omniæque non sibi compacta molimina leui concussione dirui, nec ad destinatam conceptionem esse possibile perueniri, si defensionum copia publicè præstaretur. Licet ergo apertissima iniquitas, denegans, quod ipsa æquissima iura naturæ, etiam damnatissimis omnium hominum, etiam in notorio crimine benignè concedunt, incircumsusæ multitudinis conspectu erubuit; tamen nihilominus denegauit.]

*Iusti nimium ne sunt, seueritatem benignitate,
(quantum licuerit,) condiunto.*

§09. Non debent censores esse nimium iusti in configendis aliorum defectibus. Qui enim hoc faciunt, eradicant cum tribulis simul & triticum, & cum spinis spinas quoque incendunt, quod legislator *Exodi 22.* prohibuit, & ad librorum censores egregiè translatus est à S. Cyrillo *lib. 7. de adorat. in ipso sine*, verbis illis: [An non hæreticorum scripta, & Græcanicorum dogmatum præstigia, meritò comparentur spinis, in montibus, & agris nascentibus? Quænam inde humanis animis vtilitas prouenit? Imò potiùs quale non damnum, iis qui ad eæ animum adiiciunt? Ignis itaque solius pabulum est, spina. Accendunt autem etiam nobis ignem in æternum vana errantium dogmata, & aniles idololatrarum fabulæ. Spica autem, & frumentum suauissimus cibus, quo homines vescuntur, necessariæque ad vsum; vitam enim sustentant. Typus autem sunt veritatis dogmatum, per quæ credentes, veluti pane viuente, nutrimur, ac vero Christo. Est autem Scriptura sacra, iis qui rectè ambulare in ea norunt, tanquam planus quidam, & apertus campus; omnia enim conspicua accedentibus secundum Scripturam, & recta inuenientibus notitiam. Quocirca spina, impura, ac profana est eorum, qui peruersi, ac deprauati sunt, dicacitas: frumentum autem, & spica veritatis animam iuuans, atque nutriens, planus autem campus,

campus, Scriptura sacra. Quando igitur veluti flamma, atque ignis hæreticorum diuersa sententiarum, & Græcorum præstigias sanctorum Doctorum sermones inuaserint, veritatis dogmatibus patrociantes, per solas, (inquit,) spinas incedant, & tanquam inutilem, atque agrestem materiam depascantur; ea nimirum quæ ab iis scripta sunt. Ne verò simul frumentum, & spicam lædant, hoc est, in hoc animi studio incumbant sacrorum mysteriorum Interpretes, ne quid mutilent ex dogmatibus veritatis: aut sciat, (inquit,) is qui securè facere nequiverit, quod si contigerit vnâ cum malis comburi aliquid eorum, quæ necessaria sunt ad utilitatem, negligentia suæ pœnas eum subiturum.]

Quod ergo inter innocentia regulas valdè commendat Ferrandus Diaconus, vt iustitia nimietas caueatur, ne iustitia in oppressionem, & seueritas in crudelitatem degeneret, hic locum habere apud æquos iudices debet. Collaudat ex hoc capite Adriani Florentij, qui postea summus Pontifex fuit, facilitatem, & sapientiam, Ludouicus Vines *lib. 5. de tradendis disciplinis, ferè in fine*, quod cum Louaniensis Academia Decanum ageret, omnia quorumuis Catholicorum dicta, quantum fas esset, benigna soleret interpretatione condire, & damnatione abstinere quantum posset, & causa pateretur.

Circa iam conuictos hæreseos, alia ratio est. Nam eorum fraus non finit, vt qua simplicitate Catholicorum dicta agnoscimus sana, similiter cum eis agamus, vt S. Athanas. *orat. 4. contra Arrianos, sub finem*, admonuit, relata quadam propositione Arrianorum. [Hoc, (inquit,) si quis ex Orthodoxis, simpliciter diceret, nihil esset, quod malè suspicareris de hoc dicto, quippè vbi bona mens superaret simpliciorem loquendi modum. Nunc quia hæreticorum ea vox; omniaque hæreticorum verba suspecta sunt, & vt scriptum est, impij insidias tendunt, dictaque impiorum dolosa, etiamsi vel solum innuant, non tamen id faciunt sine peruersitate animi.] De Catholicis, alia, (vt dixi,) est ratio. Nam quoad eos, valere debet regula iuris in 6. [Cum sunt partium iura obscura, reo potius fruendum.] Quis enim ferat, vt iudex æquus, pœnam certam, & infamiam claram, pro labe incerta, & probro dubio decernat? Sanè ita se gerere, esset nimium iustum esse, quod diuina sapientia vetat.

Esset porro iniustitia nimia, nec seueritas modò, sed & crudelitas, damnare, non conuictum; & errorem cuius liber, & auctor reuictus non sit, ei asingere. Sanctus Basilius *epist. 77.* alloquens Sanctum Damasum, & Episcopos transmarinos, id grauissimè damnat, & in sua causa non omitti, deposcit verbis illis. [Hoc tantum oramus, vt si quos admiseritis, qui nos traducant, ac vituperent, in conspectum nostrum coram vestra pietate constituentur; nos enim si conuincamur, peccatum nostrum agnoscamus, & vobis post eam reprehensionem à Domino non imputabitur, si communionem nostram tanquam peccatorum declinaueritis: deinde & præmium habebitis, si nos reprehenderitis, vt qui oculam nostram malitiam patefeceritis. Si verò antequam conuincamur, nos condemnaueritis, nos quidem nihil inde dispendij accipimus: propterea quòd omnium pretiosissimum bonum nostrum, (charitas videlicet qua erga vos perdiri sumus, lædi nequit; vos autem, & hoc ipsum nobis amissis patiemini, & Euangelio repugnare videbimini, dicenti: *Num lex nostra indicat hominem, nisi primum audierit, cognoueritque quid faciat?* Qui verò

calumnias nobis quidem offundit, non autem quæ dicit probat, profectò videbitur sibi ipsi mali nominis accersere appellationem, ex eo quòd verbis iniquè, & absurdè vtitur. Quo namque alio nomine, delatorem vocare conuenit, quàm ea appellatione, quam ex re ipsa, cui studet, sibi ipse imponit? Neque igitur qui nos vituperat Diabolus sit, sed accusator; imò neque accusatoris nomen accipiat, sed frater sit, in dilectione nos admonens, & ad emendationem, reprehensionem nostri inducens. Nec vos auditores sitis conuictorum, sed redargutionum probatores, & examinatores; neque nos sine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis quid deliquerimus.]

*In alienis dictis, ne tricantor, anfractus ad nocendum
dimittunto.*

§ 12. Sunt quibus autor exosus est, eumque siue benè, siue malè scripserit, volunt videri lapsum. Itaque in plano quærent salebras, nec modò si aliquid vlcerosum, aut morbosum appareat, accurrunt illicò velut muscæ ad vlcus, aut tuberculum, vt de Iudæis obseruauit Iustinus in *Dialogo cum Tryphone*, & de quibusuis inuidis S. Basiliius *hom. de inuidia*; sed etiam cum nihil occurrat, quod rem rationabiliter attendendo, damnationem mereatur, ita obtorquent, & ad extraneos, ac inauditos sensus inuertunt sententiam quampiam, vt criminationi, & damnationi iustæ patere aliqua tandem ratione videatur; & quod ab hæreticis erga Ecclesiam seruari, notauit S. Gregorius VI. *mor. c. 17.* omne rectum, ad vitium tortitudinis inflectunt. Verbis catholicis, sensum pessimum substernebat Agapius apud Photium *cod. 179.* Quòd ille ex asturia in scriptis suis, vt virum suum tegetet; hoc in aliorum libris subdolè efficiunt alij, vt illos suffigant. Id erga esse seruatum à malignis Gregorius Nyssenus *initio libri de Trinitate*, ita describit. [Visti sunt igitur mihi, qui nulla de causa, nullòve prætextu aduersum nos odium susceperunt, haud diuersum facere ab eo, quod est in Ælopica fabula. Nam ille fingit lupum dum puderet eum, nimirum si absque iusta causa videretur occidere eum, à quo nunquam iniuria laceffitus esset, crimina quædam obijcere Agnello, atque illo omnem facilè calumniosè illatam criminationem diluente, nihilo magis impetum remittere lupinum; sed iure quidem vincitur, dentibus verò superare. Itidem illi qui odium nostri quasi aliquam bonam rem expetiuerunt. Erubescunt enim fortassè, si absque causa odisse videantur, causas aduersum nos, & crimina fingunt, nec in vllis suis dictis vsquequaque manent, sed nunc hoc, mox illud, rursus aliud, inimicitiarum aduersum nos causam esse dicunt, vt nusquam firmiter consistit eorum malitia: sed cum ab vno aliquo crimine repulsi fuerint, alteri adhærent, & ab illo rursus aliud arripiunt; etsi omnia crimina dissoluta fuerint, odisse non desistunt.]

§ 13. Eadem habentur apud Basilium *opist. 80.* Faciunt huc illa sancti Hilarij *lib. 2. de Trinit.* [Optimus lector est, qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis, potius quàm imponat; & retulerit magis, quàm attulerit, neque cogat id videri, dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum.] Nec illa prætereunda ex *lib. 2. eiusdem operis.* [De intelligentia, hæresis non de Scriptura est: & sensus, non sermo, sit crimen.] Nulla enim sunt verba adeò clara, & expedita, quin eis possit sensus falsus, & hæreticus inædificari. Itaque

que cum plana & clara est mens auctoris, ut quid putorem subodorari in sana, & incorrupta materia velis? Hoc est tritari, & artificiosè malignum esse, quæ est duplex iniquitas, indigna Christiano pectore, & multo magis Christiano iudice. Hæc à nobis gratis non confingi, quotidiana exempla abundè confirmant. Sed omittamus sanè illud antiquum de opere Marcelli Ancyran, quod Baro, anno 336. num. 5. prodidit, nempe damnatum fuisse, quod per obtrusionem æquè ridiculam, ac malignam, quæ auctor quærendo proposuerat, ut ex eius mente asserta, essent accepta.

Exemplum illustre est, quod de libro exercitiorum spiritualium sancti Ignacij scriptis prodidit Nicolaus Orlandinus lib. 13. histor. à num. 33. Probauerat præmissa seria, & matura per eruditos Præsules discussione, eum librum Paulus II. Summus Pontifex, anno 1548. confecto in eam rem diplomate, cuius est initium, *Pastoralis officij cura*. Eo rescripto Pontifex, quanta accuratio- ne libellus ille iussu suo discussus esset, testatum facit; quantos etiam fructus, usurpata eius doctrina, & precandi ratio intulisset in Ecclesiam, non tacet. Com- mendat insuper Apostolica autoritate eum librum, & ut ex eo tanquam san- ctitate, & pietate pleno, exerceantur fideles, cupidè hortatur. Inuenti nihilominus sunt, qui multis post annis, nimirum anno 1553. eum librum non al- lararent modò, sed & morderent, Thomas quidam Pedrouius, alienæ ea in re voluntatis administrator, & Melchior Canus, cuius sugillationes, & obelos, cum Paschali Mantio Ord. Prædicatorum, Complutensi Theologo primario, exhibuisset Ioannes Siliceus Præsul Toletanus, qui librum illum cupiebat ab eo improbari, responsum retulit, nihil esse in sic dispuncto libro damnatione di- gnum, præter Cani dispunctiones, & sugillationes, ut ad illum annum recitat Orlandinus, addito pergravi Bartholomæi Torres, postea Canariensis Præsu- lis elogio eorundem exercitiorum. Obsecro, si in libro à tot censoribus tanta diligentia, & cura discussus, & quod caput est, Apostolica autoritate com- munito, cuius omnes apices spirare sanctitatem, quotidianus piorum omni do- ctrinæ genere exculitissimorum sensus testatur, homines malevolentia felle suffusi, tritando, & obtorquendo quæ simpliciter dicta erant, potuerunt in- uenire, quæ sugillare, & configere se posse existimarent; quis liber erit adeò nitens, & sanus, ut per maleuolorum censorum obfirmatam nocendi volun- tatem, & tritandi pruriginem, vocari non possit in inuidiam, & auctor aspergi infamia?

Michaëlis Rabardæi opusculum aduersus Opratum Gallum, damnatum est propter multas & manifestas hæreses, ut erat in syngrapha criminaria, inimici simul & vltoris, qui quamuis calamum contra Sedem Apostolicam strinxisset, quod tamen contra Rabardæum ageret, à testimonio non est repulsus. Ea- rum multarum & manifestarum hæresum, quæ terribilissima, & censoribus im- medicabilis visa est, ea fuit, quòd sub libri finem dubitasset Rabardæus, an Sa- lomon esset Scriptor Canonicus, ut collegere censes ex illis Rabardæi ver- bis, *Salomon opinor, Scriptor Canonicus*. Vir doctissimus, quod absque stupo- re non refero, hoc censorum iudicium firmavit; & cum instarem, eum modum loquendi, esse potius maximè asseuerantis, surdo cecini. Hac sanè ratione S. Paulus cum dixit, *Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam*, dicendus esset dubitasse, an Christus in eo loqueretur. Nec dissimiliter qui diceret, *Sole*

lucere, opinor dies est, censendus esset dubitare an dies sit lucente Sole, cum tamen ea loquendi ratio, potius ferat firmitatem assertionis. Itaque sit hoc quoque exemplum iritationis in censendo. Nam quicquid sit de aliis capitibus ob quæ liber ille & accusationi & damnationi patere potuerit, (qua de re meum non est agere,) ex eo tamen capite quod Autor opinari se dixisset, Salomonem esse scriptorem Canonicum, innoxius fuit; nec nisi tritando accusari potuit.

515. Sed ut appareat quantoperè progredi possit, ni coërceatur hæc librorum à Catholicis Scriptoribus editorum in vanos sensus distractio, ut à sana doctrina alieni, & damnabiles appareant; placet non omittere paradigma huiusmodi ineptarum censurarum, in quo condendo ingenium his ipsis diebus exercuit vir eruditissimus, & Catholicissimus. Monstrauit enim eadem configendi, & circa Catholicorum scripta tritando licentia, fas fore Symbolum ipsum Apostolorum, fidei nostræ regulam configere. Notauerat ille quidem, ad cuiusvis articuli censuram, in margine, loca varia censurarum similium aduersus libros scriptorum Catholicorum inflictarum, ad quarum ipse ad amissum Articuli Symboli censuram conformasset: sed quod libri illi non sint ad manum, & perierit memoria eorum cum sonitu, non est, quod ἀλλυθία illam adscribamus. Censura Symboli ad instar pruriginosarum illarum censurarum confecta, sic habet.

Censura Symboli Apostolorum ad instar nuperrimæ censuræ quarundam propositionum.

ARTICVLVS I.

Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem celi, & terræ.

516. **P**rimus iste articulus, si intelligatur quasi solus Pater sit Deus, & omnipotens, & creator; Filius autem, & Spiritus sanctus solùm creaturæ sint; ideoque nec Filius verè, ac substantialiter dici possit Deus, & omnipotens, & creator; similiterque Spiritus sanctus; propositio est impia, blasphema, indiuiduæ Trinitatis destructiua, & pridem in sacro & OEcumenico Nicæno Concilio trecentorum decem & octo Episcoporum, aduersus Arii impietatem, damnata. Quatenus autem soli Patri creationem attribuit, noua est, temeraria, erronea, contra communem Ecclesiæ, Patrum, ac Theologorum omnium sensum probata; cum hætenus receptum sit tanquam inuolabile decretum, omnes Trinitatis actiones ad extra, esse indiuisibiliter toti Trinitati communes.

ARTICVLVS

ARTICVLVS II.

*Et in Iesum Christum, Filium eius unicum,
Dominum nostrum.*

Tota hæc propositio captiosa est, & fallax. Primò in quantum omittit, Iesum Christum, Filium esse naturalem, & consubstantialem Patri. Sic enim periculosa est, & doctrinam inducit hæreticam, sæpiùs ab Ecclesia in Conciliis Niceno, Ephesino, & Francofordienfi, præfente Carolo Magno damnatam. Secundò ratione particulæ *unicum*, omiffa præsertim voce *consubstantialis*, aut *naturalis*. Sic enim quatenus propositio etiam extenditur ad filios adoptiuos, de quibus ipse Dominus *Pfalm. 81. ait. Ego dixi, Filij estis, & filij Excelsi omnes.* & Apostolus ad Rom. 8. *Qui unque Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei, Et si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi,* falsa est, piarum aurium offensiuæ, & iustis omnibus, ac Sanctis iniuriosa. Tertio quatenus *esse Dominum*, quod indiuisa proprietate tribus diuinis personis æqualiter conuenit, soli filio attribuit; obliquè insinuans vnicam esse diuinam personam, quæ modò Patris, modò Filij, modò Spiritus sancti appellatione significetur. Hoc iam pridem aduersùs Sabellium, vniuersa Ecclesia, taaquam impium, atque hæreticum damnauit.

517.

ARTICVLVS III.

*Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex
MARIA virgine.*

Tota hæc propositio æquiocatione laborat, quæ inducere potest in hæresim, propter ambiguas particulas *de*, & *ex*. Et quia ordinariè *de* habitudinem importat principij componentis; iuxta quam innuitur Dominum nostrum de substantia Spiritus sancti factum esse, & ita Spiritum sanctum verè dici posse Patrem Christi; ideò propositio in hoc sensu falsa est, scandalosa, hæretica, & diuinarum originum confusionem, atque euersionem inducens. Similiter quoniam tam particula *de*, quàm particula *ex*, consueto more loquendi, habitudinem prioris, & posterioris includit, & eatenus insinuare videtur, Christum posteriorem esse Spiritu sancto, & ante Mariam non fuisse; quod pridem aduersùs Nestorium, tanquam falsum, & hæreticum, damnatum est; ideò propositio hoc sensu intellecta, hæretica est. Denique si ita Christus dicitur natus ex Maria virgine, vt quicquid in Christo est, ex ea natum statuatur, quasi Beata Virgo etiam verè dici possit *Mater diuinitatis*, in hoc sensu propositio falsa, atque hæretica est, & in consequentia, valdè periculosa.

518.

ARTICVLVS

ARTICVLVS IV.

*Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus,
& sepultus.*

- §19. Hæc propositio ambigua est, & aliquo sensu hæretica. Nam cum propriè in cæteris rebus, actiones, & passiones sint suppositorum, vt etiam naturæ cuius propria est hypostasis, attribuantur; & ob hanc causam mortua, vel abscissa manu, non rectè propterea homo mortuus dicatur, nisi ipsa natura humana dissoluatur; idè periculosa est propositio, & iuxta obuium illum sensum intellecta, quasi diuinitas aliquid passa, aut mortua fuerit; non solùm hæretica est, sed etiam impia, & blasphemata.

ARTICVLVS V.

Descendit ad Inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

- §20. In hac propositione, quatenus verbum *descendit* relatum ad personam Christi, insinuare videtur, ipsam quoque diuinitatem ad Inferos descendisse, cum tamen diuinitas propter immensitatem vbique existens, moueri non possit à loco in locum, ac proinde non ascendere in cælum, nec ad Inferos descendere; ideo periculosa est, & inducere potest in errorem. Intellecta verò de Anima Christi, si sensus etiam sit, animam Christi ad pœnas Inferni descendisse, & eas re ipsa sustinuisse, propositio est hæretica, scandalosa, piarum aurium offensiuua, & ex Caluini doctrina *lib. 2. Instit. cap. 16. §. 10.* desumpta.

ARTICVLVS VI.

*Ascendit ad celos, sedet ad dexteram Dei
Patris omnipotentis.*

- §21. Ista quoque propositio, intellecta de Ascensione Christi in cælum, secundùm diuinitatem, perinde, ac superior, falsa, & erronea est. Quatenus autem asserit, Christum sedere, & indefinitè, ac proinde etiam vniuersaliter, id pro omni tempore statuere videtur: idè si ita intelligatur, Christum semper sedere, vt neque ster vnquam, neque etiam aliquando de loco in locum moueatur, cum & *Actor 7. 55.* Stephanus stantem eum in cælo viderit, & Ioannes in *Apocal. cap. 14. vers. 4.* de virginibus dicat, eas Agnum perpetuè

perpetuò sequi quocumque ipse ierit; propositio sic intellecta, temeraria est, & expressio Dei verbo contraria. Denique in quantum hæc eadem propositio, Deo Patri etiam dexteram attribuit, Anthropomorphitarum hæresim redolet, & in eorum errorem iaducit.

ARTICVLVS VII.

Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Ista propositio, quatenus ita asserit Christum iudicaturum esse viuos & mortuos, vt negare videatur Patrem, & Spiritum sanctum esse iudicatos, cum hæc actio supremæ, atque ad eò diuinæ autoritatis sit, eaque externa, ac proinde toti Trinitati communis. Ideòque propositio, hac ratione ad solam personam Christi, multòque magis ad solam eius naturam humanam limitata, falsa, temeraria, & erronea est. Quatenus autem eadem quoque propositio asserit Christum iudicaturum esse, non solùm mortuos, sed etiam viuos, ambigua est, & fallax. Vnde si sensus est quosdam homines non esse morituros, eosque non priùs vita defunctos ad iudicium esse perducendos, propositio noua est, temeraria, falsa, & erronea, necnon verbo Dei, & communi Patrum, teiusque Ecclesiæ sensui contraria. 522.

ARTICVLVS VIII.

Credo in Spiritum sanctum.

Hæc propositio malignè proposita est, & ex affectata breuitate, meritò suspecta haberi potest. Subdolè enim Spiritus sancti diuinitatem, eiusque à Patre & Filio processionem, tacet. Proinde Atrianam hæresim redolet schismati Græcorum obliquè fauet, indiuiduamque Trinitatem dissoluit. Denique tota explicatio diuinæ atque indiuiduæ Trinitatis, octo istis articulis comprehensa, manca, & periculosa est, auertitque fidelem populum à cultu, & reuerentia tribus diuinis personis indiuisè, atque inseparabiliter debita. Et sub prætextu breuitatis, & non necessariæ explanationis, subdolè totum Trinitatis mysterium euertit, cum tamen perfecta eius, & explicita fides, medium sit ad salutem necessarium, vixque tota hæc doctrina excusari potest à dolo, quòd nullam de Filij, & Spiritus sancti diuinitate, aut etiam æternitate mentionem faciat, sed contrarium de Filio in articulo 3. insinuet. 523.

ARTICVLVS IX.

Sanctam Ecclesiam Catholicam; Sanctorum communionem.

Propositio hæc, multiplici periculosa æquiocatione, & affectata obscuritate, errorem regit. Inprimis enim ambiguum, & obscure est, quid sit credere *sanctam Ecclesiam Catholicam*. Et si sensus est, adhibendam esse fidem definitionibus 524.

P P nitionibus

nitioibus Ecclesiæ, cum exclusione definitionum quæ fieri possent à solo eius capite, quasi Papa extra Concilium nihil definire possit, quod sic de fide; propositio est temeraria, scandalosa, & Summo Pontifici vehementer iniuriosa. Deinde dubium est, quo sensu Ecclesiam dicat esse *sanctam*. Et si sensus sit, in Ecclesia solos Sanctos, & non multos malos contineri, propositio falsa est, hæretica, & verbo Dei, communique Patrum sensui contraria. Eodémque modo reiiciendum est, quod de Sanctorum communione adiungitur, si inter solos Sanctos bonorum spiritualium communio admittatur, in eum fide certum sit, omnes qui in Ecclesia sunt, tam bonos, quam malos, in bonorum spiritualium saltem aliquorum participatione vniri. Ac si per *communione Sanctorum*, non tantum bonorum spiritualium, sed quorumcunque etiam aliorum communio intelligeretur, propositio esset absurda, à fide, & recta ratione aliena, & Anabaptistarum confusionem induceret.

ARTICVLVS X.

Remissionem peccatorum.

- § 25. Ista quoque propositio, sub his generalibus terminis concepta, vel falsa, vel periculosa est. Intellecta enim de perfecta, & absoluta peccatorum omnium, etiam eorum, quæ quotidie committimus, remissione, iam à Christo facta, & nobis semel in Baptismo applicata, hoc sensu hæretica est, & Sacramenti Pœnitentiæ destructiua.

ARTICVLVS XI.

Carnis resurrectionem.

- § 26. Si intelligatur de resurrectione quasi iam facta, ita vt amplius non sit futura; propositio hæretica est; iam olim ab Hymenæo, & Phileto asserta, & ab ipso Apostolo Paulo 2. ad *Timoth.* 2. v. 18. damnata. Intellecta verò de resurrectione futura, sed de carne animali, hoc est, quæ iisdem animalibus, desideriis, operationibus, ac necessitatibus subiecta sit. propositio falsa atque erronea est, & Mahometis impietatem sapit, contra expressam Verbi diuini auctoritatem 1. *Cerinth.* 15. vers. 42. & sequentibus.

ARTICVLVS XII.

Vitam æternam.

- § 27. Hæc propositio quatenus indefinitè proponitur, atque ita vniuersaliter extenditur ad omnes, excludendo mortem, qua iniusti puniuntur, falsa, scandalosa, & hæretica est, ianuamque vitiis omnibus aperit, & Deistarum huius temporis impietatem, atque insaniam sapit.
Compellat in fine censor symboli, lectorem suum in hæc verba. [Hoc debes censuræ, (Christiane lector,) quod possis certissimos Symboli articulos diuina;

diuinæ fidei regulas, in prauos, & hæreticos sensus facilè detorquere. Eâdem enim methodo, iisdem sententiis, imò etiam vtplurimum verbis, propositiones Apostolicas, temeritatis, erroris, & hæresis damnauimus, quibus noui censores Catholicorum librorum pronunciata confixerunt. Quòd si in ista Symboli censura, non probas, talium censorum senatui ne subscribito. Vale.]
Hactenus ille.

Non existimo posse conuenientiùs, ac fortiùs impugnari eam tricandi circa alienos libros pruriginem, & per anfractus, ac obtrusiones verborum auctoris, ad iustæ censuræ aliquam speciem perueniendi sollicitudinem, quàm monstrando, (vt hactenus fecimus,) nihil esse adedè innoxium, & labis expers, quin ea agendi, & damnandi malignitate, notari, & configi possit. Non me later, nuper Petrum Aurelium in hac scriptionem vomuisse pleraque virulenta, quasi id sit illudere verbo Dei. Sed hæc est planè friuola criminatio; huiusmodi enim ad hominem recriminationes à vitis piis in non dissimili materia sunt adhibita. Sic cum Lutherani scripturis ad suas nugas aptatis luderent, Cocherus in actis Lutheri anno 1527. se librum ex Scripturis malè confertis confarcinasse testatur, ad probandum, quòd Christus non sit Deus; additque anno 1528. se item simili arte ac scopo, scripsisse de obedientia Diabolo debita à Deo, & de B. Virginis integritate violata. Vnde liquere volebat, nihil esse adedè sanctum, ad quod impugnandum non possent obtorqueri Scripturæ. Similiter ergo Auctor censuræ Symboli Apostolorum, noluit eam fidei regulam conuellere: sed monstrare, quo possit progredi malignitas ineptiens. Eâdem quippè malignitate, quâ Symbolum Apostolorum ineptissimè, vt per se liquet, criminationi, patere posse vidimus, vniuersum Scripturarum corpus vocari in inuidiam posse, certum est. Pugnantis in speciem variis Scripturæ locis, libros duos impleuit Iulianus Toletanus, monstrans non pugnare re ipsa. Quid verò facilè fuit, adhibita ea iudicij peruersitate, quam impugnamus, quàm vnum ex libris, quo alteruter locus cum alio se collidere visus continetur, improbare, atque damnare? Quare meritò concluditur, æquum censorem, illa anfractuum ad nocendam, & damnandum captatione, seriò abstenturum, nec tricis in censendo de alienis operibus daturum operam.

528.

*De scriptoris mente, non ex plagulis detruncatis, sed ex textura
scriptionis, pronuncianto.*

Fixit hunc canonem S. Eulogius Alexandrinus lib. contra Seuerianos, & Trithemias, referente Photio cod. 225. initio, cuius orationem, quòd aliquid fortius, & potentius despondeam, placet adscribere. Sic enim de Eulogio Photius. [Constituit legem, & canonem, scripta diiudicate non oportere ex parte: neque fragmenta quædam sumendo, ex his de tota scriptoris mente iudicium ferendum. Hoc enim Propheta execratur: *Va Prophetis, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.* Hanc legem, ac regulam, & Patrum nostrorum decreta confirmant. Etenim Eustathius Antiochenus Episcopus, sex aduersus Arrianos libris, his verbis scribit. Sed Arrianæ scenæ sectatores peccatum fecisse Christum iactant. Et post non longè. Illud, *Deum in Christo mundum sibi conciliasse,* neque memoria tenent, nec linguæ organo conferunt. Sed veluti graues calum-

529.

niatores, & accusatores locum labefactantes, accusationis certamen instituunt. Deinde, & legis decretum. Oportet verò veritatis studio legitime certantes, omnia abundè accipientes offerre. Sic Diuinus Basilius, ad hunc modum Sozopolitis scribens. Non recens opinionis hæc impietas, sed & olim ab absurdo infano Valentino inchoata, qui pauca Apostoli verba contrahens, impium sibi figmentum præparauit. Vt hæretici amentes solent partem aliquam Scripturæ arripere, & hanc deprauare; propter hanc cætera condemnate, & ab sacrarum lectionum calumniis, & diuisionibus, impium dogma constare. Sic & Apostolorum Princeps ab impiis accusatus est. *Vt diuideret Emanuelem, (inquit,) Iesum Nazarenum quomodo vnixerit ipsum Deus sancto Spiritu, & virtute, qui venit benefacturus, & liberans omnes tyrannide oppressos Diaboli, quia Deus erat cum eo.* Et profectò Paulum Orbem terrarum pietatis præconio percurrentem, similibus iniuriis, & calumniis perstringit; in quibus concionatus Atheniensibus locutus est. *Annunciat hominibus, vt omnes obique penitentiam agant, eo quòd statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate, & viro, in quo statuit fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.* De quibus iterum ad Hebræos scribens ait. *Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte.* Et princeps calumniator igitur proprii furti, & lacerationis iudicem seipsum constituens; non vt hominem dicentium supremum Dominum nostrum Iesum Christum cognosceret præcones ipsius. Sed non sic veritatis amicus. Et prædictis adiungens quæ ex alia parte de Salvatore à pietatis præcone denunciata sunt, extra omnem iniuriam pietatis magistros ostendit, & illud adiungit; *Patres ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia benedictus in secula, Amen.* Certè, & illud, *qui cum sit splendens gloria, & figura substantia eius, portansque omnia verbo virtutis suæ.* Hæcque primis accommodans, & Nestorium impium in his accusabit, & pietatem clariorem reddet. Et sic rursus diuinus Basilius, fieri de orationibus iudicium suadet, quibus ad Monachos ambigè dicta perscribit, & obscure dicta in aliquot sacre Scripturæ locis visa, vt alia clarè dicta loca ostendunt. Non oportere per aliquot fragmenta & diuisiones, scriptoris pietatem iudicare. Ad eò clarum radium emittit veritas, vt Seuerum in his cæcutientem, & tamen consensum suasisse, scribit ad Iulianum Halicarnasseum. Oportet igitur præceptiones sanctorum sanctæ Ecclesiæ Doctorum, per occasionem perfectè legere, & de toto sensu non periculosè coniectare. Hoc in Apostolicis, atque Euangelicis scriptis, atque ad eò in omni diuinitus inspirata Scriptura seruandum est, quando non in vna voce, scilicet epistolæ, vel operis collocanda est scriptoris pietas. Sic & veri canonis fulgur, Seuerum cæcum proprio fulgore tamen frui sinit. sed inexpugnabile legis robur cognoscere licuit; vti verò consueta sententia neglexit. Piæ enim memoriæ Beati Leonis librum, non lege quam prædicauit, sed contraria expendens lingua, & per fragmenta quædam, & perniciosis sermonibus præfando, visus est de pietate piè scribere: ipse reus verè existens, eorum quæ aliis obiiicere ausus est. *Quis enim alius acutiùs telum in Nestorium impium torfit, quàm voce robusta Leo? Imparibilis Deus dignatus est homo fieri, & immortalis mortis parere legibus. Hæc sycophanta prætermittit; alia verò quædam dicta refecans, ad suum dogma rapit.]*

§30.

Non soli SS. Basilius, & Eulogius, de ea peruersitate calumniandi scripta aliena,

aliena, ex truncatis, & à reliquo scriptionis corpore auulsis laciniis, exposu-
larunt. Eadem aliorum quoque Patrum vox fuit. Origenes lib. 2. contra Cel-
sum, tractans locum ex *Matth. 26.* deprauatum à Celso Epicureo, sic habet.
Euangelicum dictum inculando deprauat, quasi tragediam agat; & illa op-
ponit, quæ minùs conscripta sunt. Non enim vsquam repetit, Iesum suum
obitum deplorasse. Corruptit præterea eius dicti, & irridet sententiam.
Pater si possibile est, transeat à me calix iste; hæc tamen illius in partem cum pie-
tatem, tum eius animi magnitudinem profert. Moxque, & illud quod ad
scriptum est adiicit: *Non tamen ut ego volo, sed ut tu,* ne Iesu quidem, ut Pa-
tri placitum erat, ad ea quæ ipse perpessurus iam esset obtemperantiam simu-
lat, hic se perlegisse, quam vtrique cum illud, inquit, significatur. *Si autem
fieri non potest, ut transeat à me calix iste, fiat voluntas tua,* haud secus hic fa-
ciens, atque impij solent, quia peruersè intelligunt quæ literis sacris sunt tra-
dita, & iniustitias in excelsum loquuntur. Id namque, quod loquitur Deus,
ego interficiam, audisse istos sat constat, & nobis quæ sepe obiciunt; at ubi
& *ego viuere faciam,* acceperunt, nihil prorsus de cætero dicti Domini remi-
niscuntur, significantis eos iri à Deo disperditum, quia ad omnem perniciem
vitam hanc ducunt. Et sanè, quia prauè, & nequiter egerint, ab eo perduntur;
quia verò peccato sunt mortui, gloria sempiterna donantur. Sic itaque illi
percutiam illud, intellexerunt, *ego sanabo.* Quod vtrique persimile est vsurpato
Medicorum sermone; qui affecta corpora, atrectando, vulnera quidem fa-
ciunt grauiora, ut ab his & noxia demant, & quæ sanitatem intercipiunt tol-
lunt; cum alioquin dolore medendo afficiant, nec vlcera dirimant, sed cor-
pora curando sanitati restitunt, qualem animo iam destinauerant. Sic igitur,
& Celsi Iudæus illud exponens, *Pater transeat à me calix iste,* nihil tamen ex-
plicat, quæ subsequuntur; & Iesu promptitudinem ad passionem confirmant,
vel constantiam præferunt.]

S. Hilarius non multum ab initio libri de Synodis, [Oro vos per Domini
misericordiam, ut quia nihil ad vos de diuinis, ut voluistis, rebus, & de fi-
dei nostræ intemerata conscientia, erit per has litteras sermo, ne quisquam de
me ante sermonis consummationem per litterarum exordia existimet iudican-
dum. Iniquum est enim, nisi comperta vsque ad fidem ratione dictorum, præ-
dicatam sententiam ex initiis, quorum causa adhuc ignoretur, afferre; cum non
de inchoatis ad cognoscendum, sed de absolutis ad cognitionem sit iudican-
dum. Est enim mihi non de vobis, ut Dominus sensui meo conscius est, sed
de quibusdam nimium apud se acutis, & prudentibus, metus: non intelli-
gentibus per Beatum Apostolum sibi ne supersaperent præceptum, quos ve-
reor nolle omnia ea, quorum absolutio à me in consummatione erit præstan-
da, cognosci; dum verum intelligi ex eis quæ absoluentur euiant, sed quis-
quis hæc legenda, & cognoscenda susceperit, modum sibi, atque mihi pa-
tientia fidelis indulgeat, & vsque ad absolutionem vniuersa percen-
seat.]

Cassianus lib. 7. de Incarn. cap. 14. Nestorium insequens, sic habet præ-
ter cætera. [Cum id truncatum poneret, quod integrum scriptum est, non vi-
dit referata sacri voluminis serie, redargui impudens, atque aperum posse
mendacium. O stulta blasphemiae amentia, quæ dum ipsa non videt quid

sequi debeat, etiam illud non sapuit quid legi possit. Quasi verò, quia auferbat sibi intelligentiam, auferre posset omnibus lectionem: aut idèò perdituri omnes ad legendum oculos capitis sui essent, quia ipse iam mentis oculos perdidisset. Audi ergo hæretice, quod furatus es, audi plena, & integra, quæ debilia, ac truncata posuisti.]

532. Vigilius *lib. 4. contra Eutychem*, pugnans pro sancto Leone, cuius scripta Eutyichiani Nestorianismo sordere contendebant, longam aduersarij repulsionem sic concludit, sub libri medium. [Quæ cum ita sint, inhonesto vteris officio; religiosis callidè insidiaris, vt superiora demendo, ac sequentia non addendo, ita media eligas; vt verba sententiis exuens, de eorum nuditate pro arbitrio ludas. Redde igitur suis omnia locis, & propria sententiis indumenta restituas; & noli insidiosis fraudibus calumnias innectere, & quod ad demonstrationem vtrarumque dictum est naturatum, ad dualitatem non referas personarum.]

533. Optimè, & ad rem præsentem opportunissimè Philippus Abbas *epistola 5.* [Et si aliquid (inquit) in libro inuenitur, quod per se consideratum debet forsitan accusari, potest, (nisi fallor,) consideratis præcedentibus, vel consequentibus excusari. Ad condemnandum quemuis librum, non est prætendenda duarum, vel vnus scrupulositas dictionis, sed consideranda totius series lectionis. Nusquam enim simul omnia possunt dici; & sunt nonnulla quibus singularibus potest meritò contradici, sed cum omnia pariter attenduntur, quæ videbantur respuenda, plerumque præsidio circumiacentium muniuntur.]

Etiam Ethnici, indignitatem, quam exagitamus, intolerandam esse censuerunt. Apuleius enim sub Apologiae finem *pag. 532.* æmulum, & criminatorem suum, eam ob causam sic impugnat. [Totam sodes epistolam, cedo. Si ne omnia inspiciam, à principio ad finem perlegam. Multa sunt, quæ sola prolata, calumniæ possint videri obnoxia. Cuiusvis oratio insimulari potest, si ea, quæ ex prioribus nexa sunt, principio sui defraudentur. Si quædam ex ordine Scriptorum, ad libidinem supprimantur. Si quæ simulationis causa dicta sunt, ad seuerantis pronuntiatione potiùs, quàm exprobrantis, legantur.] Itaque mox post prolata fraudem aduersarij, ob suppressionem nonnullorum in ea Epistola, iis tantùm prolatis, quibus grauari videbatur, subdit. [Oro te Maxime, si litteræ itavt partim vocales dicuntur, etiam propriam vocem vsurparent; si verba, itavt Poëtæ aiunt, pinnis apta vulgò volarent; nonne cum primùm epistolam istam Ruffinus mala fide exceperit, pauca legeret, multa, & meliora sciens reticeret, nonne tunc ceteræ literæ, scelestè se detineri proclamassent? Verba suppressa de Ruffini manibus foras euolassent? Totum forum tumultu complessent, se quoque à Pudentilla Missas, sibi etiam quæ dicerent mandata? Improbo, ac nefario homini, per alienas literas falsum facere tentanti, ne auscultarent, sibi potiùs audirent; Apuleium magicæ non accusante à Pudentilla, sed accusante Ruffino ablutum.]

De alienis sententiis, ne ex gustu suo, aut suorum, censento. Probabilitatem doctrina à qua ipsimet abhorreant, agnoscunt.

Sunt quædam aded angusta pectora, ut quicquid extra sententias, quibus se addixerint, audire contigerit, improbandum putent. Duobus omninò modis id accidere, deprehensum est. Nam vel gentilitium, (ut sic dicam,) vitium est, quia scilicet totus cœtus, vel natio, vnam aliquam sententiam probat: vel certè peculiare, & priuatum; nimirum, quia ita ipsimet censori iam pridem visum.

535.

De labe priore, sapienter omninò statuit Alphonsus de Castro *lib. 1. contra hæres. cap. 7. ferè initio*, verbis illis. [Sunt plerique qui sic afficiuntur aliquorum hominum scripturis, ut si fortè quempiam viderint, qui vel digito transuerso, ab eorum sententia discedat, (oculatus testis loquor,) hæresim statim inclament.] Et paulo post, allegato S. Augustini loco ex *epistola 19.* quo proficitur, sua se scripta agnosci velle, tanquam ab homine scripta, subdit Castro. [Quare, (fateor,) me non posse cohibere iracundiam, quoties video aliquos ita addictos hominum aliquorum scriptis, ut impium autument, si vel in modica re quis ab eius sententia discedat. Volunt enim hominum scripta, velut Diuorum oracula recipi; illumque honorem illis exhiberi, qui solis sacris literis deberetur. Non enim iuramus in verba hominis, sed in verba Dei. Ego enim miserrimam hanc dicerem seruitutem, sic esse humanæ sententiæ addictum, ut non liceat vllò modo illi repugnare. Qualem patiuntur ij, qui se tantum Beati Thomæ, aut Scoti, aut Ochami dictis subiiciunt, ut ab eorum placitis, in quæ iurasse videntur, nomina sortiantur, quidam *Thomista*, alij *Scotista*, alij *Ochamista* appellati. Paulus quidem iussit, captiuare intellectum nostrum, sed in obsequium Christi, non autem in obsequium hominis. Quo fit, ut hi, qui tam leuiter de hæresi pronunciant, non expendentes de qua re loquantur, sæpè suâ ipsorum feriantur sagittâ, incidantque in eam foueam, quam alij parabant. Nam velle humanas scripturas in diuinarum ordinem connumerare, hoc veriùs dixerim hæresim: quod faciunt hi, qui humanis scriptis dissentire, impium autument, perinde ac diuinis. Quales ego vidi in tantam insaniam deuenisse, ut non sint veriti ad populum in publica Concione hoc effundere. [Quisquis à doctrina Beati Thomæ discesserit, suspectus de hæresi est censendus.] Sed & Minoritis, quod in verba Scoti iurasse videantur, non parcat Castro, paulo post; & vniuersim toto illo capite, monstrat fallacissimam esse rubricam, qua damnatur sententia aliqua, tantum, quia est contra aliquem Doctorem quisquis tandem sit ille.

Præuenerat Alphonso Ochamus *tract. de Corp. Christi c. 36.* verbis illis: [Detestanda est aliquorū modernorū præsumptio, qui se supra se extollentes, cupientes soli vocari Rabbi, omnè opinionè a suis dogmatibus dissentientem, agitati inuidia damnantes, quia per rationem nesciunt improbare, tanquam periculosam, & hæreticam, caninis latratibus lacerant incessanter.] Item Ioannes Maior multus est in refellendo sensu quorundam, qui quod Sancti Thomæ doctrinam, (ut loquebantur,)

536.

loquebantur,) canonizatam esse contenderent, iis elogiis, quibus à summis Pontificibus est exornata; tantumnon habebat pro erronea, vel etiam hæretica, doctrinam quamcunque ab ea discrepantem. Versat eandem cum Maiore molam, Dermicius Thadaeus in *Nitela Francisc.* à pag. 35. Prudentiores inter patricias familias, in quibus hic æstus viget, quantoperè hanc ingeniorum seruitutem, & mancipationem ad aliena sensa improbarent, non dissimularunt: Canus præsertim 7. *de locis cap. 8. & lib. 8. c. 4. & lib. 9. c. 7. ac lib. 10. c. 5. & lib. 12. cap. 4.* subscribit Bannes 1. *p. q. 1. art. 8.* Dixi in hanc rem nonnulla, tractans quid censendum de libris refertis noua doctrina.

537.

Aiebam esse alios adedè ieiunæ mentis, tantæque cordis inopia laborantes, vt nihil existiment probabile, nisi quod ipsimet tradiderint, aut probabile esse fuerint persuasi. In huius genij hominem quandoque incidi, qui cum in illustri Academia, diu multumque res theologicas in scholis verlasset, nec aliquid tamen extra Neotericum quempiam legisset, adedè nihilominus tenax erat sensus sui, vt quicquid non tradidisset, duceret improbabile: censurarum autem etiam extremarum, quibus aliquid, vel erroris, vel hæreseos notatur, esset liberalissimus. Argumento sit, quod cum eo loco, quo ipse studiis præerat, veteranus Professor tractans 2. 2. docuisset, non esse ex fide certum, Sanctos, qui ab Ecclesia in cœlitum numerum referuntur, reuera Sanctos esse; Aristarchus ille ineptus, & in superlatiuo gradu ridiculus, eam sententiam, quæ Sancti Thomæ, & omnium retrò antiquorum fuerat, & vt hominis immemoriæ vellicemus, tradita disertè est à Suaresio, qui illi pro numine theologico, & cortina doctrinæ semper fuit 2. 2. *tract. 1. disp. 5. sect. 8. num. 8.* tanquam suspectam erroris, & hæresi proximam explodere, ac latebris damnate conatus est. Qua ignorantia, (ni malis simplicitate,) vix video quid damnosius, quidve eam personam dedecentius proferri queat. Præsertim, quia bonus hic Gamaliel, cum aliquando manus conferere in ea causa voluisset, adedè languidè, ne dicam miserè rem egit, vt appareret aliud esse de alienis sententiis ex gæstu tantum suo pronunciare, aliud solidè, & validè contrarium euincere. Eiusdem genij videtur fuisse vnus quispiam censor, qui ex priuata persuasione ante annos aliquot Emanuelem Sa, plusquam centum confossum plagis, Deiphobum, exhibuit in Aphorismis Confessoriorum. Henricum verò Summæ Moralis authorem, planè proscripsit; quamuis vtriusque sententiæ, à censore confixa, essent multorum, & veterum, & recentiorum, haberenturque planè probabiles. Itaque Hispanica, & Lusitanica Inquisitio, Henricum planè habuit pro nitente, ac puro. In Emanuele autem, duo expungi voluit: vnum de absolutione per litteras, quod post eius obitum à Clemente VIII. fuerat definitum; alterum, quod ad Sacramentum Vnctionis pertinebat, cuius materiam omninò voluit esse ab Episcopo benedictam, contra quam senserat Manuel. In omnibus aliis nihil fuisse, quod censuram mereretur, pronunciatum est ab vtraque illa generali Inquisitione, de sententia tot Academiæ.

538.

Quare prudens censor, qui nolit alienæ censuræ plarium, & peritorum patere, agnoscat probabilitatem sententiarum, quæ verè sunt probabiles; nec eam, vel ex suorum, vel ex suo proprio sensu metiatur. Ac proinde ne sit vnus & alterius quantumuis grauis autoris lectione contentus; sed varios, ac si fieri possit, eruditos omnes scriptores, peruoluet; priusquam de puncto quopiam
durius

durius aliquid statuat : memineritque probabile aliquid esse re vera posse, quamuis nobis iuxta nostra principia, & præconceptiones videatur falsum. At nullum est peruersius iudicium, quam quod ex præconceptionibus fertur, iuxta illud Ennodij in *Apologetico*. [Quisquam ne, causarum ex præcognitione sancit euentum, & rabidis terminum positura conflictibus sic metitur, ut pernix decisio, dum inquisitione esse senior innotescit, fauorem censentis accuset?]

*Nihil non intimè, ac penitissimè per ipsosmet
peruasum, configunt.*

Miserabile omninò, ac miserandum est iudicium, quod ab eo fertur, qui rem de qua iudicat, non habet perspectam. Scitè Franciscus Picus in *Apolog. 9 4. de Cabala, & magia naturali*; refert quemdam ex iis, qui acrius in ipsius Pici operum censuram excanduerant, præsertimque ad nomen *Cabala* commouebatur, interrogatum, quid verò esset ea Cabala, quam in Pici lucubrationibus adeò exosam haberet, responsum dedisse, fuisse perfidum quemdam, & Diabolicum hominem, qui dictus est *Cabala*; & hunc multa contra Christum scripsisse. Inde sequaces eius, dictos *Cabalistas*. Audin' lamia turres, & pectines Solis? Non ab simili insulsiutate, plerique ea interdum improbant in alienis libris, quæ si rectè intelligerent, approbarent, damnatione certè abstinerent. Quare censor necesse est, ut peruat, quod damnat, nisi posticæ sannæ subiacere, & ludibrium peritis debere velit; imò Deo ipsi, ac æquitati, & iustitiæ inensus sit qui secus faxit.

Ipsi Gentiles, nostris in hac re exemplo esse possent, iuxta illud Clementis Romani *lib. 2. constit. c. 52. aliàs 46*. [Contemplamini, (inquit,) iudicia secularia, quorum potestate videmus trahi parricidas, adulteros, veneficos, sepulchrorum violatores, latrones; hi enim statim ut ab iis, qui reos in iudicio sistunt, quæstiones de eis habitas acceperunt, quærunt ex malefico ipso, an ita se res habeat. Ille verò si ait, non statim mittitur ad supplicium; imò pluribus diebus cum multa deliberatione, ac consultatione, & interiecto velo, inquiritur in eum. Postremò, qui suffragium de capite contra eum locutus est, sublatiis manibus solem testatur, innocentem se esse, ac mundum à sanguine hominis illius. Itaque isti quamuis Gentiles, qui neque Deum nouerunt, neque sciunt vindicari à Deo, eos qui innocenter condemnati sunt, tamen cauent.] Idem egregiè firmar S. Basilius *epist. 79*. [Qui rerum, (inquit,) in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quoque ad causæ tractationem aduocant, multumque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem suspicientes, multumque ingemiscences, ac iudicandi necessitatem deplorantes; nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine, sed ex necessario legis ministerio, condemnationis inferant sententiam.] Ex Platone idem confirmo in *Morali dist. 4. num. 476*. Itaque peruadenda omninò est causa, de qua est pronuntiandum, & eius discussioni, ac introspectioni, diligenter insistendum.

Nec yerò peruadere quis censetur, quod aliena duntaxat testificatione com-

Qq. pertum.

peritum habet. Quare necesse est, vt censor, oculus, non auritus sit iudex. Ipse Deus, quod egregie monuit Philo *de confus. ling.* descendit, vt videret, priusquam condemnatione percelleret. [Vt doceamur, moneamurque, ne quis homo de absentibus rebus, & incertis putet se posse certam coniecturam facere; sed potius introspecto negotio diligenter, testis adhibendus est. Quapropter in optimè constituta Republica, lege cautum est, ne quis audita dicat pro testimonio; quia iudicium audicus naturaliter facile est corruptoribus. Apud Moysen quoque inter vetita legitur, *non admittes auditionem vanam.* Vbi non tantum interdicit, ne quis falsum sermonem, aut stultum accipiat auribus; sed docet, quod ad manifestam veritatis perceptionem longè minus, quàm visus, idoneus habeatur auditus, cum sit refertus vanitatibus. Hanc censemus esse causam, cur descendisse Deus dicatur, vt ciuitatem, ac turrim viseret.] Idem *lib. de Officio iudicis*, expendens præceptum legis de purgatione aurium iudicis, [Ne scilicet, (inquit,) iudex rei cuius aures temerè præbeat, significatur. Qui animum attendit testimonio eorum, qui rem solum auditione acceperint, non prudenter quidem & sana mente, sed temerè, & inconsultò attendit. Siquidem oculi cum in rebus gestis defigantur, eas ipsas res quodammodo contingunt, & subsidio lucis, qua omnia colluuntur, aperiunturque, penitus comprehendunt. Auribus autem, (vt quidam ex veteribus scriptoribus appositè dixit,) minus fidei est adhibendum, quàm oculis: quippè cum rebus non intersint illæ quidem, sed sermonibus, qui sunt rerum interpretes, quique verum dicere non semper solent, in omnes partes rapiuntur. Quapropter quidam ex Græcis legumlatoribus, qui è sacratis legis Mosaicæ tabulis idem ipsum transferebant, præclarè videntur præcipere, ne aures testes adhibeantur; perinde ac si oporteat ea quæ quisquam viderit, certa iudicare, quæ autem audiuerit, incerta.] Effusè substantiandos se propinarunt, annis superioribus iudices quidam, quod ex nuda duorum vagorum, (quorum etiam vnus Religiosi status defector erat,) testificatione, adduci se passi essent, vt libros in oris procul distitis vernacula orarum illarum lingua conscriptos, quorum ne vnâ quidem vocem censes huiusmodi agnoscebant, censuris suis confixos voluissent. In re adhuc propè calente, tempero pluribus.

342. Quare vt hanc de necessariis censori dotibus disputationem concludam, meminerint censes, quàm arduum sit munus iudicare, seque iudicandos non dubitent, & omni virtute muniant pectus, si ritè obire hoc munus volunt. Philo optimè *initio libri de Iudice*, [Absurdum fuerit, eos in culpa hæere, qui iura præscribunt aliis, quandoquidem ab his potissimum, exemplum vitæ perendum est. Sicut enim ignis quæcumque admouentur calefaciens, ipse primum innata sibi vi calet; nix contra, suapte natura frigida, infrigidat & alias sic iudex ipse debet esse plenus iustitia si aliis ius administraturus est, à quo seu fonte promanant fluuenta dulcia legum, & potabilia sitientibus iustitiam. Ad ita demum fiet, si qui ad iudicandum ascendit Tribunal, iudicari se non minus, quàm iudicare cogiter, & vnâ cum potestate, assumat prudentiam, ne decipiat; iustitiam vt suam cuique reddat; fortitudinem ne flectatur precibus, aut misericordia, quo minus animaduertat in conuictos sceleris.]

343. Congruit item huic loco illud Ioannis Sarisberiensis *lib. 5. polycrat. cap. 12.* postquam præmisit de iudicum sacramento, quo alligantur, ritè; & ex iuris, non

non ex affectus proprij, vel alienæ voluntatis amissi, ferre iudicium. [Ipso iure cautum est, vt sacrorum Euangeliorum Scripturæ terribiles, ante sedem iudicalem deponantur, ibique ab initio litium, ad finem vsque permaneant; nec amoueantur, nisi sententia recitata, quo totius Consistorij latitudo, Dei ipsius repleta præsentia, omnibus ad sacrosanctas Scripturas, metum incutiat, & reuerentiam; & ab inquisitione veritatis, omnis iniquitas propulsetur.] Codex SS. Euangeliorum exhibet Christum, quod vel ex illo exemplo constat, quo in factis Conciliis, codex Euangeliorum throno impositus, in media Concilij Basilica statuebatur, vt Christus Concilij Præses agnosceretur. Qui igitur iudicant, meminerint se iudicandos, & præsentem iudicij incorruptissimi super eos intuitum extimescentes, ne statuant oculos suos declinare in terram.

EROTEMA IV.

*Quod alienos libros malè configentium,
peccatum.*

Omninò grauem esse culpam eius, qui alienum librum immeritò configit, intelligi potest ex damnis, quæ inde in libri autorem, & alios redundant.

544.

Ad damnum me restringo, vt tuissam faciam charitatis violationem, quam apertè infert indebita in alienum fœtum grassatio, qualem admitteret, qui in liberos alicuius sæuiret. Neque enim, vt est apud Synesium, aliter erga libros suos quisque afficitur, quàm parentes erga liberos, suntque hi, mentales veluti fœtus. Eam item ob causam me ad damna restrinxi, vt missam facerem ingratitudinem, quæ certè insignis est erga libri scriptorem. Hic enim velut communis quidam Orbis terrarum Magister, (prout Themistium, Constantius de eo agens appellauit, & scriptores Seneca *epist.* 64.) eadem gratitudine, & obseruantia colendus fuerat, qua Magistri à Discipulis coluntur, aut coli debent: quam esse debere longè maximam, & eximiam, ostensum est in tractatione d*obseruantia*. Pro ea autem gratitudine, per ingratitudinem non leuem, configitur, damnaturque. Et quidem, quod acerbius est, sine causa, & pro bonis tot, ac tantis, quæ ab idoneo scriptore manant, vt videre est apud Laurentium Iustinianum in præfatione ad librum suum *de casto connubio Verbi, & Anima*, retribuuntur ei mala.

Mala libri confixio, iniuste ledit Autoris famam: hæc ex bono libro, cuiusmodi.

Dimissis ergo his maculis queis confixio iniusta sordet, constat interuenire in eo facto, veram aduersùs libri Autorem iniuriam, contra verum, & proprium ius famæ, quod libri confixione violatur. Nam & ipsa fama directè tollitur, & nigro theta deformatur, proscinditurque: & ne augetur, (quod

545.

Qq 2 libro